

ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BOBURNING AFG'ONISTONDA QILGAN OBODONCHILIK ISHLARI

To`rayeva Sayyora Baxtiyorovna

*Afg'oniston fuqarolarini o'qitish
ta'lim markazi o'zbek tili adabiyoti
katta o'qituvchisi*

Hashmatulloh Muhammadi

*Afg'oniston fuqarolarini o'qitish
ta'lim markazi o'zbek tili adabiyoti
talabasi*

Annotatsiya: *Bugunki, kunda o'ziga xos ahamiyatga ega bo'lgan, jahonda shuhrat qozongan Boburning Afg'onistonga bo'lgan muhabati, qilgan obodonchilik ishlari borasida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *arxitektura, Charlz Masson, sajdagoh, sayyoh, ibodatxona, pochta,*

Zahiriddin Muhammad Bobur o'rta asr Sharq madaniyati, adabiyoti va she'riyatida o'ziga xos o'rin egallagan adib, shoir, olim bo'lish bilan birga yirik davlat arbobi va sarkarda hamdir. Bobur keng dunyoqarashi va mukammal aql-zakovati bilan Hindistonda Boburiylar sulolasiga asos solib, bu mamlakat tarixida davlat arbobi sifatida nomi qolgan bo'lsa, serjilo o'zbek tilida yozilgan "Boburnoma" asari bilan jahonning mashhur tarixnavis olimlari qatoridan ham joy oldi. Uning nafis g'azal va ruboiylari turkiy she'riyatining eng nodir durdonalari bo'lib, "Mubayyin" ("Bayon etilgan"), "Xatti Boburiy", Aruz haqidagi risolalasi esa islom qonunshunosligi, she'riyat va til nazariyasi sohalariga munosib hissa bo'lib qo'shildi.

Babur Afg'onsitonga qo'ygan mehri tufayli juda ko'p tarixiy binolar o'zidan miros qoldirgan. Eng mashhur tarixiy binolaridan biri Bobur bog'idir. Bu bog'ning qurilishining aniq sanasi ma'lum emas. Taxminlarga ko'ra, Babur jasadini shu hududga ko'mib, qurishga iroda qilgan. Bog' uning buyrug'i asosida ham amalga oshirilgan. Bu bog'ni ba'zi Eron va Hind bog'lari arxitekturasi, xususan Shiraz bog'lari bilan qiyoslagan.

Bobur maqbarasi va masjidining dastlabki dizayneri va quruvchisining yagona zikri shuki, u ingliz askari Charlz **Masson** nomi bilan tanilgan, ammo bu binolar bir vaqtlar urushda bir marta butunlay vayron bo'lgan va qayta tiklangan.

Bobur bog'i vaqt o'tishi bilan juda ko'p o'zgarishlar qildi. Avvaliga bu shohlarni dam olish uchun yagona kichik joy edi va xalq unga kirishiga yo'l qo'yilmadi, ammo vaqt o'tishi bilan u yanada zamonaviyroq bo'lib qoldi va babur birlamchi bog'iga o'xshamaydi. Shuning uchun bu bog'ning tarixi bizga bir necha yil davomida Afg'oniston arxitekturasi rivoji va yuqoriga va pastga ko'tarilishlari haqida umumiy ma'lumot berishi mumkin.

Bobur bog'i tarixiy joylari

Bobur bog'i aslida tarixiy park bo'lib, unda tarixiy joylar mavjudligi tufayli kengaytirildi, keyin biz bu tarixiy joylar bilan ko'proq tanishamiz.

1) Karvonsaroy

Bobur bog'iga kirish eshigining boshida biz chiroyli karvonsaroydan o'tishimiz kerak, vaqt o'tishi bilan bu karvonsaroy foydalanishni o'zgartirdi, ilgari u kambag'al odamlarni joylashtirish uchun joy edi, ammo bugungi kunda Kobul boshqaruvlari u erda joylashgan va qo'lda yasalgan Kobul sanoati va tasvirlar kabi ko'rgazmalar bir joyda o'tkaziladi va tashrif buyuruvchilar karvonsaroyning balkonlariga va u erdan manzaraga borishlari mumkin kuzatib boring.

Bobur maqbarasi

Shah Jahon Zahiriddin Muhammad Bobur Hindistonning Dehli shahrida dafn etilganida shu yerda dafn etilgan. Ammo o'n yildan so'ng u Kobulga ko'chib o'tib, go'zal va marmar qabrda quyilgan. Endi afg'onlar qadimgi Bobur maqbarasini o'zlarining qadimiy madaniyatining ramzi deb hisoblaydilar va uni juda katta daromad manbai bo'la oladigan ijtimoiy, tarixiy joy sifatida saqlab qolishga harakat qiladilar.

Baburning bu maqbaraga dafn etilganidan so'ng va Hindistondan uzoqda, farzandlari va avlodlari har yili uni ziyorati uchun Bobur bog'iga borib, bu bog'ga yana avj berib, bir necha yil davomida shohlar yo'l-yo'l uchun yaxshi joy bo'ldi. Ehtimol, oq qabr o'rtasida oq va ijodiy qabr tosh bilan sochilgan Bobur Shoh maqbarasi, bu maqbaraning tomi yo'q va faqat uzoqdagi devori bor. Atrofiga devorlarida chiroyli derazalar bilan cho'zilgan.

Umuman olganda, Bobur bog'ining ulug' nuqtasi baburning qabridir. Bu ulug' podshoh bu joyni shu qadar go'zal ko'rgani, unga ko'milishni yoqtirgani va endi uning go'zal qabri Bobur bog'iga alohida ta'sir ko'rsatdi.

Shoh Jahon madrasasi

Masjid 1947-yild a Bobur bog'ida Shohjahon tomonidan bunyod etilgan bo'lib, Afg'oniston aholisining aksariyatining dini Islom dini bo'lib, Kobuldagi Bobur bog'idagi masjidning bo'sh o'rni butunlay ko'zga tashlandi. Bobur bog'ida marmar va gullardan yasalgan go'zal va ajoyib masjid ham barpo etildi. Bu masjid afg'on masonlik san'atini to'liq ifodalaydi. Bu joy Afg'onistonda qolgan sanoqli tarixiy joylardan biri Shah Jahon va Babur Afg'onistonda shu kungacha afsuski vayron bo'lgan yoki o'rnini turar-joy binolari egallagan boshqa go'zal binolarni ham qurgan.

2) Malika saroyi

Bobur bog'i - ilgari shohning sajdagohlaridan biri bo'lgan yana bir qadimiy mansab, bu sajdagoh bog'ning janubiy nuqtasida qurilgan, endi bog'ning bu qismida restoran tashkil etilgan va chet ellik mehmonlarni kutib olish va tungi raqs va musiqani o'tkazish uchun joy.

Babur bog'iga kelgan mahalliy sayyohlarning aksariyati daraxtlar soyasi ostida o'tirib, yashil joydan va bog'ning go'zal va ulkan tabiatidan oilalari bilan foydalanadilar. Biroq Malika saroyida mintaqa aholisini, shuningdek, Afg'onistonning boy urf-odatlarini va madaniyati bilan tanishishga qiziqqan turistlarni o'ziga jalb qiladigan turli marotaba jonli musiqa, raqs va qo'shiq kuylash o'tkaziladi.

Bog'ning tarixiy yodgorliklarini va hatto uning qadimiy devorlarini ziyorat qilish Kabul sayyohlarining sevimli istirohatlaridan biridir va bu asarlarning tiklanishi turli qatlamlardan ko'proq e'tiborga sazovor bo'lganligi sababli, bog'ning atrofidagi turar-joy uylari ham bog' joyidan ko'rinadigan juda ajoyib.

1660 yilda Malika saroyi maydonida, maqbaralar, devorlar va boshqalar kabi bog'ning boshqa qismlarini ta'mirlash va tiklash vaqtida chiroyli hovuz qurildi. Malika

saroyi yoki shohning eski ibodatxonasi hashamatli va toza restoran bo'lib, unda mahalliy afg'on taomlari pishiriladi. Afg'onistonning eng mashhur taomlari, ushbu restoranda ko'plab muxlislari bo'lgan.

Biroz avval aytib o'tganimizdek, babur bog'ida baland zinapoyadan shimoldan janubga yurish mumkin, bu go'zal jarlik zinapoyasidan tashqari, bog'ning baland hududidan uning pochta maydonlariga oqib o'tayotgan va uning oxirida va Malika saroyiga yaqin ushbu bog'ning istirohati bo'lgan ommaviy foydalanish uchun kichik cho'milish qurilgan.

Ushbu binolar Afg'oniston poytaxtidagi asosiy daromad manbalaridan biriga aylangan. Bundan tashqari Bobur Afg'onistonda juda ko'p ishlar qilgan lekin ming afsuski, uni hammasi ham saqlanib qolmagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1395/04/29/1133542/%D8%A8%D8%A7%D8%BA-%D8%A8%D8%A7%D8%A8%D8%B1->

<https://youtu.be/digKZBYxa4Q>

<http://www.youtube.com/c/AfghanistanPress>

<https://www.youtube.com/watch?v=VxyE0u6phNQ&t=1s>

<https://youtu.be/15WGOgs7KbM>